

Půjčte, komu chcete, pak za něj i platíte

Ministr spravedlnosti Robert Pelikán chce zodpovědnost za nesplácené úvěry částečně přenést i na věřitele.

Kateřina Filipová, Jaroslav Kramer

Lidé v Česku se každý rok víc a víc zadlužují. Loni si od bank napůjčovali o 94 miliard korun více než o rok dříve. Přitom zhruba každý osmý nezvládá své dluhy splácet. Lidé se mnohdy nechají zlákat vidinou rychlých peněz, ačkoliv je pro ně úvěr nevýhodný. Nejaktuálnějším krokem, který by měl situaci zlepšit, je nový zákon o spotřebitelském úvěru. Předpis, který nyní projednává Poslanecká sněmovna a musí kvůli evropské směrnici začít platit na jaře, mimo jiné zpřísňuje podmínky pro poskytovatele nebankovních úvěrů. „Cílem je

dostat z trhu podvodníky, kteří si byznys staví na vytěžování chudých, důvěřivých a nevzdělaných lidí,“ řekl na únorové konferenci Česko v době dluhů Daniel Hůle z organizace Člověk v tísni.

Nová pravidla pro úvěry

V bankovním sektoru je běžnou praxí, že se žadatel o úvěr prověřuje. Zjišťuje

se jeho úvěrová historie a schopnost splácet. „V jiných částech finančního sektoru takové kontroly ani zdaleka neprobíhají,“ upozorňuje prezidentka Exekutorské komory Pavla Fučíková s tím, že dnes může na základě živnostenského oprávnění peníze půjčovat prakticky kdokoli.

Takovou benevolenci by měl utnout právě nový zákon. V budoucnu by tak museli zájemci o poskytování půjček získat licenci České národní banky a prokázat kapitál ve výši alespoň 20 milionů korun. Návrh také například stanoví dvoutýdenní lhůtu na rozmyšlenou v případě uzavření úvěrové smlouvy. Všechny změny pak donutí bankovní i nebankovní věřitele a zprostředkovatele, aby zavedli nové vnitřní předpisy.

Kritici nového zákona přitom varují, že se nepoctivé firmy mohou pouze přesunout na černý trh, kde budou dál dlužníkům nevýhodně půjčovat. Volají proto po přísných sankcích pro nelicencované subjekty, které v zákoně zcela chybí.

Další problémy působí také to, že se spory z úvěrů mezi věřitelem a dlužníkem mohou řešit rozhodčím řízením. Rozhodci jsou totiž často napojeni přímo na úvěrovou společnost a rozhodují zaujatě v neprospěch dlužníků. Zákaz rozhodčích doložek ve spotřebitelských věcech ovšem nový zákon také nezavádí, ačkoliv tuto myšlenku podporuje i ministr spravedlnosti Robert Pelikán. „Pokud je rozhodující osoba placena podle počtu vyřízených věcí, tak nikdy nebude v těchto situacích objektivní,“ vysvětluje svůj postoj.

Podle Zdeňka Hustáka z advokátní kanceláře BBH ale samotná nová legislativa předluženost nevyřeší. „Je namísto podporovat finanční gramotnost obyvatel, zejména v sociálních skupinách více ohrožených předlužeností,“ tvrdí.

Změny v oddlužení

Vedle změny zákona o spotřebitelském úvěru chystá ministerstvo i změny v oddlužení. V nejbližších dnech tak hodlá vládě předložit revidovanou novelu insolvenčního zákona. Předpis má skoncovat s oddlužovacími agenturami, které nabízejí dlužníkům nekvalitní služby za přemrštěné, mnohdy desetitisícové částky. Novela situaci řeší tak, že návrh na oddlužení by nově mohli podávat jen advokáti, notáři, insolvenční správci nebo bezúplatně neziskové organizace, které budou mít akreditaci ministerstva.

Aby dnes soud povolil lidem oddlužení s vidinou prominutí zbytku dluhů, musí u nich být předpoklad, že uhradí alespoň 30 procent všech svých závazků. To současná novela nijak nemění, ministr ale naznačil, že do budoucna by šlo uvažovat i o snížení 30procentní hranice. „Pokud je člověk v dluhové pasti, tak je na doživotí odsouzen k tomu, že nemůže normálně ekonomicky žít. To uráží obyčejné lidské cítění a zároveň to přináší obrovské společenské náklady,“ říká Pelikán.

Věřitel ponese riziko

Ministr Pelikán jde ve svých úvahách ještě dál a v budoucnu plánuje prosadit větší angažovanost věřitelů. Cílem je, aby slepě nepůjčovali každému. „Chceme ekonomicky motivovat věřitele, aby zvážili, jestli konkrétnímu dlužníkovi půjčí. A zda to pak budou vymáhat,“ říká s tím, že by tak věřitel přestal zatěžovat systém řízení, která jsou předem odsouzená k neúspěchu. Ovšem i předem beznadějně exekuce mají svůj význam. „Současná zákonná úprava nutí věřitele žalovat

a exekurovat dlužné částky, aby mohly být pro odpis z daní označeny za nedobytné,“ připomíná Adam Vrbecký z MBA Legal.

Exekutorská komora naopak podobnou změnu vítá. Navrhuje například, aby se věřitelé před podáním návrhu na exekuci museli povinně podívat do centrální evidence exekucí. „Pak by nedocházelo k tomu, že věřitel podá návrh na nařízení exekuce i v případě, že dlužník má 10, 20 nebo 30 exekučních řízení,“ říká prezidentka komory Pavla Fučíková.

Větší tlak zákonodárců na věřitele přitom podle Vrbeckého musí doprovázet zpřístupnění databází, kde se dluhy obyvatel i jejich exekuce evidují. „Pokud má být věřitel zodpovědný za to, zda je žadatel solventní, musí mít možnost ověřování informací. Musí mít přístup do jednotného a úplného zdroje, kde najde nejen registr dlužníků s výši jejich dluhů a centrální evidenci exekucí, ale třeba také evidenci pravomocných rozhodnutí soudu,“ řekl Vrbecký. Jen tak podle něj může věřitel vhodně posoudit, zda žadateli půjčí, pojistí ho, poskytne mu tarif či dodá nějakou jinou službu.

Zákaz rozhodčích doložek se ministerstvu u spotřebitelských úvěrů prosadit nepodařilo.

Věřitelé zneužívají trestní oznámení

Každý, kdo při žádosti o úvěr úmyslně uvede nepravdivé či zkreslené údaje nebo jiné podstatné informace záměrně zamlčí, může být souzen za úvěrový podvod. „Když se podíváte do statistik, tak stíhaných úvěrových podvodů je až znepokojivě hodně,“ říká Pelikán. Oceňuje, že se policii daří tyto případy postihovat, současně ale upozorňuje na problém se zneužíváním trestních oznámení samotnými věřiteli.

Stává se, že poskytovatelé úvěrů navedou budoucího dlužníka k tomu, aby do žádosti uvedl falešné údaje o své majetkové situaci, protože jinak by na půjčku nedosáhl. Když potom člověk neplatí, samy úvěrové společnosti na něj podají trestní oznámení pro úvěrový podvod a ve sporu vystupují jako poškození. Vymáhání dluhů je totiž v trestním řízení mnohem levnější. ✘

Připraveno ve spolupráci s měsíčníkem Právní rádce.

Kompletní příspěvky účastníků konference Česko v době dluhů jsou dostupné na video.aktualne.cz/pravni-radce.